

Odôvodnenie príbuznosti ústavného a medzinárodného práva

Podpísaní akademickí a pedagogickí pracovníci si dovoľujú vyjadriť stanovisko o súvislosti a organickej podmienenosti dvoch právnych odvetví, a to ústavného práva a medzinárodného práva verejného, ktoré by sa malo prejavovať aj pri posudzovaní príbuznosti vedných odborov pre účely akreditácie.

Medzinárodné právo je už svojou samotnou podstatou prepojené s ústavným právom ako odvetvím vnútroštátneho práva. Tak medzinárodné právo, regulujúce štátnu moc navonok, ako aj ústavné právo, regulujúce štátnu moc vo vnútri štátu, tvoria pododvetvia širšieho systému verejného práva, ktoré je zamerané na ochranu verejných vecí a na verejný poriadok. Prepojenosť je zrejmá z povahy ústavného práva ako základného nástroja na vykonávanie, realizáciu a aplikáciu medzinárodného práva v podmienkach vnútroštátneho práva. Ústavné právo určuje vzťah vnútroštátneho práva k medzinárodnému právu a určuje spôsob, akým je v prostredí vnútroštátneho práva zabezpečené rešpektovanie medzinárodného práva i vykonanie záväzkov, ktoré na seba prevzal štát na medzinárodnej úrovni.

V podmienkach SR je to Ústava SR, ktorá stanovuje postavenie medzinárodných zmlúv v hierarchii právnych noriem ako prameňov ústavného práva Slovenskej republiky či postup pri riešení rozporu medzi vnútroštátnou normou a medzinárodnou zmluvou záväznou pre Slovenskú republiku prostredníctvom činnosti Ústavného súdu SR. Všeobecné medzinárodné právo sa pritom nepochybné inšpiruje vnútroštátnymi ústavnými tradíciami, ako aj štruktúrou ústavných orgánov, aby tak posilnilo svoje postavenie ako samostatného právneho systému.

Názor o blízkosti a súvislostiach medzi medzinárodným právom verejným a ústavným právom tvorí pevnú súčasť doktríny medzinárodného práva verejného. Už prvorepublikový československý internacionalista profesor *Antonín Hobza* sa vo svojom diele *Úvod do mezinárodního práva mírového* z roku 1933 vyjadril „*Mezinárodní právo se opírá o právo státní a právo toto předpokládá. Je to jednotná nebo společná sféra právní, která se postupně vyvinuje nad právními pořádky jednotlivých států.*“¹ Aj keď publikácia z ktorej citát pochádza má v súčasnosti vyše 80 rokov, niet dôvodu pochybovať o vhodnosti citovaného výroku aj vo vzťahu práva medzinárodného a ústavného.

Tradičné medzinárodné právo predstavuje záväznú právnu úpravu vzťahov medzi suverénnymi štátmi. Mnohé z medzinárodných záväzkov predpokladajú realizáciu prostredníctvom vnútroštátneho práva a výnimočne sa predpokladá aj priama aplikovateľnosť medzinárodnej úpravy vo vnútroštátnom poriadku. Vhodne uvádza *Armin von Bogdandy*, riaditeľ popredného *Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law*, že medzi právom vnútroštátnym a medzinárodným existuje určité úzke nevyhnutné prepojenie, či väzba („*coupling*“).²

Takýto jav je osobitne výrazný v oblasti ochrany ľudských práv a základných slobôd, ktorá je zakotvená tak v normách ústavného ako aj medzinárodného práva. Ako uvádza profesor *Klučka*, skúsenosti Druhej svetovej vojny ukázali, že vnútroštátne právo, vrátane práva ústavného, nemusí byť vždy spôsobilé garantovať dodržiavanie ľudských práv a preto musí byť ich dodržiavanie zaistené normami medzinárodného práva. Aby bolo účinné, je

¹ HOBZA, Antonín: *Úvod od mezinárodního práva mírového*, Praha: Typus, 1933, s. 64.

² Pozri: von BOGDANDY, Armin: Pluralism, direct effect and the ultimate say: On the relationship between international and domestic constitutional law. In: Oxford University Press and New York University School of Law. I CON, volume 6, no. 3 and 4, 2008, p. 397 – 413.

nevyhnutné zaistiť aplikáciu medzinárodných inštrumentov vo vnútri štátu.³ Na tomto mieste je nezastupiteľnou práve úloha ústavného práva. Sú to totiž práve normy ústavného práva, ktoré otvárajú dvere normám medzinárodného práva a vytvárajú tak priestor pre ich aplikáciu v praxi orgánov štátu.

V tomto kontexte poukazujeme na článok 1, ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ktorá hovorí o tom, že *Slovenská republika uznáva a dodržiava všeobecné pravidlá medzinárodného práva, medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná, a svoje ďalšie medzinárodné záväzky*. Toto pravidlo aj keď nie je samo osebe aplikovateľné má význam pri interpretácii ostatných noriem obsiahnutých tak v Ústave ako aj ostatných právnych predpisoch. Vo svojom uznesení Ústavný súd konštatoval, že čl. 1, ods. 2, *sa týka všetkých medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky bez ohľadu na ich obsah a ustanovuje povinnosť ich plnenia. Každý medzinárodný záväzok Slovenskej republiky má svoj konkrétny obsah zahrnutý buď v medzinárodnej zmluve, v medzinárodnej obyčaji, alebo v inom prameni medzinárodného práva. V dôsledku toho sa príslušná vnútroštátna norma (zákon) môže dostať do nesúladu s takýmto medzinárodným záväzkom a o takomto nesúlade je ústavný súd oprávnený konať...*(Uznesenie ÚS SR z 21. októbra 2003, PL. ÚS 44/03).⁴ Z citovaného jednoznačne vyplýva viazanosť Slovenskej republiky medzinárodným právom čo však Ústavný súd vyvodzuje zo znenia Ústavy – vnútroštátneho prameňa práva, ktorého ustanovenia však majú v tomto kontexte kľúčový význam pre dodržanie záväzkov štátu, či vznik medzinárodnej zodpovednosti.

Ďalším dôležitým ustanovením je článok 7, ods. 5 Ústavy SR, ktorý zakotvuje prednosť vymedzených kategórií medzinárodných zmlúv pred zákonom. S poukazom na vyššie uvedené konštatujeme, že aj toto ustanovenie Ústavy má zásadný význam pre naplnenie záväzku štátu vo vnútroštátnom poriadku. Platí však, že toto ustanovenie má prísne vnútroštátnu povahu – nie je predpísané medzinárodným právom. Každý štát má možnosť samostatne a nezávisle podľa svojich ústavných tradícií zakotviť vzťah medzinárodného a vnútroštátneho práva. Hoci na vrchole povestnej „kelsenovskej“ hory je jeden cieľ a totiž zaistiť aplikáciu medzinárodného práva vo vnútri štátu, ciest k tomuto cieľu je mnoho. Práve pri výbere cesty má hlavné slovo ústavodarca. Preto možno pozorovať dualistické či monistické prístupy k recepcii medzinárodného práva (viď. rozdiel medzi Ústavou SR a Ústavou ČR). Profesor *Malenovský* v podstate uvedenú myšlienku *Hobzovu* rozvíja, keď tvrdí: *Mezinárodní smlouvy totiž uzavíra a většinou i provádí výkonná moc a soudní moc je zase povolána recipované normy nezávislé vykládat a používat. Právnímu státu i dělbě moci v něm je tedy logicky vlastní imperativ aby primární recepční norma měla ústavní povahu.*⁵ Je zjavné, že tak ústavné, ako aj medzinárodné právo predpokladá, ktoré osoby budú za štát prijímať medzinárodné záväzky. Sú to ale výlučne normy ústavného práva, ktoré určujú to, ktoré orgány a akým spôsobom majú plnenie medzinárodného práva vo vnútri štátu vynucovať a jeho dodržiavanie svojou rozhodovacou činnosťou chrániť, čím budú napĺňať tieto medzinárodné záväzky (napríklad ochrana práv vyplývajúcich z Dohovoru o ľudských právach a základných slobodách všeobecnými súdmi).

Aj zo samotného medzinárodného práva verejného vyplýva určitý vzťah k vnútroštátnemu ústavnému právu. Medzinárodné právo *predpokladá* existenciu ústavného práva. Napríklad Viedenský dohovor o zmluvnom práve z roku 1969 v článku 46 ustanovuje možnosť štátu

³ KLUČKA, Ján: Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1. vydanie, Bratislava: IURA Edition, 2008, s. 82.

⁴ Pozri: JANKUV Juraj, LANTAJOVÁ Dagmar et. al.: Medzinárodné zmluvné právo a jeho interakcia s právnym poriadkom Slovenskej republiky, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 185.

⁵ MALENOVSKÝ, Jiří: Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k vnitřnímu právu, zvláště právu českému, 4. opravené a doplněné vydání, Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 1993, s. 371.

dovoľávať sa zrušenia svojho súhlasu byť viazaný medzinárodnou zmluvou, pokiaľ došlo k zjavnému porušeniu osobitne dôležitého pravidla vnútroštátneho práva týkajúceho sa oprávnenia uzavierať medzinárodné zmluvy.⁶

Záver o úzkej súvislosti medzinárodného práva verejného a ústavného práva je vžitý a všeobecne uznávaný. Napríklad profesor *Neuman* z *Harvard Law School* konštatuje, že použitie medzinárodného práva v kontexte ústavnej interpretácie ako jedného z mnohých faktorov je tradičné (*highly traditional*) a vysoko (*eminently*) správne.⁷ Prepojeniu ústavného práva a medzinárodného práva sa štandardne venuje pozornosť na významných európskych výskumných inštitúciách ako napríklad *Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law* v Heidelbergu, ktorý sa pri výskume zameriava na súčasný vývoj v oblasti medzinárodného práva verejného, práva Európskej únie ako aj na komparatívne ústavné právo.⁸

Z uvedeného jednoznačne vyplýva, že miera príbuznosti a vzájomnej podmienenosti medzi týmito dvoma odvetviami je väčšia ako medzi inými. Práve normy ústavného práva a ich aplikácia zaisťujú uplatniteľnosť noriem medzinárodného práva vo vnútri štátu a tým ich prenášajú do každodenného života. A naopak, sú to práve normy moderného medzinárodného práva verejného, ktoré posúvajú a rozvíjajú oblasti právnej úpravy, ktorá bola doteraz považovaná za rýdzo ústavnoprávnu (ochrana ľudských práv, zodpovednosť verejnej moci a podobne).

prof. JUDr. Ján Klučka, CSc.

Doc. JUDr. Gabriela Dobrovičová, CSc.

doc. JUDr. Ľudmila Somorová, CSc.

⁶ Článok 46, Viedenský dohovor o zmluvnom práve z 23. mája 1969, publikovaný v Zbierke zákonov pod číslom 15/1988 Zb.

⁷ NEUMAN, Gerald, L.: International Law as a Resource in Constitutional Interpretation, *Harvard Journal of Law and Public Policy*, vol. 30, no. 1, 2006, p. 177, online: http://www.law.harvard.edu/students/orgs/jlpp/Vol30_No1_Neumanonline.pdf.

⁸ Background and Current Profile, *Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law*, online: <http://www.mpil.de/en/pub/research/profile/background.cfm>.